

УДК 614.882:35.072.2

**Ю.П. Литвин,
А.М. Гулай,
В.В. Беспалий**

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ МЕДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ НЕМЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Дніпропетровська державна медична академія
кафедра хірургії №2
(зав. – д. мед. н., доц А.Б. Кутовий)
кафедра анестезіології і інтенсивної терапії
(зав. – д. мед. н., проф. Ю.Ю. Кобеляцький)
клінічна лікарня №6
(гол. лікар – Лященко В.В.)
м. Дніпропетровськ

Ключові слова: медична допомога, немедичні працівники, державне регулювання
Key words: medical care, non-medical workers, state regulation

Резюме. *Работа посвящена очень важной для страны проблеме обеспечения выполнения пункта 8 Государственной программы создания единой системы оказания экстренной медицинской помощи, государственного регулирования системы подготовки отдельных категорий немедицинских работников, приемам оказания первой помощи. Изученные существующие нормативно-правовые аспекты данной проблемы позволили определить проблемные вопросы организации данного обучения: морально-этические, нормативно-правовые, организационные, методологические и межведомственные. Проведен анализ проблемных вопросов, предложены мероприятия для их реализации.*

Summary. *The work is devoted to the very important problem – provision of implementation of item 8 of state Program on creation of a single system on rendering urgent medical aid, state regulation of system of training of separate categories of non-medical workers, methods of rendering first medical aid. Studied existing normative-legal aspects on this problem allowed to determine problem issues of organization of such training: moral-ethical, normative-legal, organizational, methodological and inter-departmental. Analysis of problem issues is made, measures on their implementation are offered.*

У сучасному демократичному суспільстві надзвичайно актуальною є проблема своєчасності надання невідкладної медичної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок надзвичайних ситуацій природного, методологічного і техногенного характеру. Першочерговим завданням для вирішення зазначеної проблеми є забезпечення якомога раннього початку надання першої медичної допомоги постраждалим. Сучасною медичною наукою сформована концепція так званої «золотої години», сутність якої полягає в тому, що якщо тяжко травмована людина протягом години не отримає необхідний обсяг невідкладної медичної допомоги, то руйнівні процеси в організмі набувають незворотного характеру і надалі, навіть при використанні найсучаснішого медичного обладнання і найефективніших ліків, врятувати її буде вже неможливо. Тобто, мова йде про необхідність забезпечення термінового початку надання медичної допомоги безпосередньо на місці аварії. Досвід найбільш розвинених країн світу свідчить про те, що для досягнення цього недостатньо сил

і засобів державної системи охорони здоров'я. Для забезпечення своєчасності невідкладної медичної допомоги в усіх цивілізованих країнах світу широкого застосування набула практика залучення до вирішення зазначеної проблеми окремих категорій немедичних працівників шляхом організації навчання останніх навичкам надання першої медичної допомоги.

В Україні нещасним випадкам, травмам та отруєнням належить третє місце серед причин смертності населення. Статистичні дані свідчать про загальну тенденцію до підвищення рівня травматизму.

Серед населення працездатного віку травматизм займає перше місце, внаслідок чого смертність перевищує аналогічні показники в розвинутих країнах світу не менш як у три рази. Смертність серед травмованих осіб віком до 45 років становить понад 60% всієї кількості померлих внаслідок травмування.

Для надання невідкладної медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях мирного часу в Україні функціонують Український науково-практичний

центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (УНПЦ ЕМД та МК), обласні центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (ОЦЕМД та МК), а також служба швидкої медичної допомоги (ШМД), потужність яких при масштабних аваріях є недостатньою.

Головними проблемними питаннями організації зазначеного навчання на даний час є:

- морально-етичні, міжвідомчі і нормативно-правові аспекти надання першої допомоги працівниками немедичних професій;
- перевантаженість і недостатня кадрова забезпеченість існуючих учбово-тренувальних центрів при обласних центрах екстреної медичної допомоги та медицини катастроф;
- відсутність нормативних актів відповідних міністерств та відомств (Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони, Міністерство транспорту і зв'язку, Міністерство з питань надзвичайних ситуацій), які затверджували б конкретний перелік немедичних працівників, що підлягають навчанню;
- недостатня визначеність юридичних підстав для здійснення навчання на базі закладів охорони здоров'я державної та комунальної форми власності.

Проблемні питання обумовлюють достатньо високу актуальність обраної тематики роботи і нагальну потребу в проведенні спеціального дослідження даної проблеми.

Мета роботи: розробка рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання системи медичної підготовки окремих категорій немедичних працівників.

Завдання роботи:

- проаналізувати стан існуючої нормативно-правової бази щодо організації навчання окремих категорій немедичних працівників навичкам надання першої допомоги;
- виявити особливості і головні проблемні питання державного регулювання організації медичної підготовки окремих категорій немедичних працівників;
- визначити основні шляхи удосконалення державного регулювання системи медичної підготовки окремих категорій немедичних працівників;
- розробити практичні рекомендації та пропозиції щодо удосконалення державного регулювання системи медичної підготовки окремих категорій немедичних працівників.

Для вирішення поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, спрямованих на отримання

об'єктивних та достовірних результатів. В основу дослідження покладено системний підхід, який дав змогу розглянути керовану і керуючу підсистеми державного управління процесом медичної підготовки окремих категорій немедичних працівників.

Курс для немедичних працівників спрямований на підготовку персоналу, що не має медичної освіти, але у відповідності до функціональних обов'язків повинен бути спроможним самостійно або під керівництвом медичних працівників надати медичну допомогу постраждалому на місці пригоди. Курс відповідає вимогам міжнародної програми ALS - Професійна підтримка життя (розширені дії з надання першої медичної допомоги).

Основною метою курсу є:

- підготовка фахівців, що можуть надати долікарську допомогу дорослим, дітям, немовлятам у невідкладних випадках, пов'язаних із втратою свідомості, порушеннями дихання та серцево-судинної діяльності, травмами та пораненнями, термічними ураженнями та гострими отруєннями;
- забезпечення служби невідкладної медичної допомоги фахівцями, які володіють технічними прийомами надання невідкладної медичної допомоги на догоспітальному етапі.

Тривалість курсу – 120 годин. Він містить теоретичну та практичну підготовку з оволодінням практичними навичками надання медичної допомоги на місці пригоди.

В основу програми покладено освоєння рятувальниками найбільш оптимальних та ефективних практичних прийомів з надання першої медичної допомоги при порушеннях або зупинці дихання, серцево-судинних порушеннях, зупинці серця, значній кровотечі, пошкодженнях голови та хребта, термічних ураженнях та гострих отруєннях.

Для забезпечення необхідного рівня навчання, незалежно від того, де воно проводиться, потрібна сучасна навчальна база, підготовлені викладачі-інструктори та постійний контроль за навчанням. Учбова програма для аварійно-рятувальних формувань складається з окремих тем, які дозволяють сформуванню у слухача чітку уяву про основу побудови організму людини, про найбільш розповсюджені невідкладні стани, які виникають у надзвичайних ситуаціях і несуть загрозу життю людини. Також слухачі ознайомлюються з основними нормативно-правовими актами з питань надання першої допомоги, а також із правилами поведінки в осередку масового

ураження людей. Надалі викладаються невідкладні заходи, які необхідно провести постраждалим у залежності від типу ураження, надається інформація щодо основ медичного сортування постраждалих та правил їх вилучення з осередку ураження та забезпечення транспортування до лікувально-профілактичних закладів.

Програма підготовки співробітників Міністерства внутрішніх справ та охоронців (48 годин) підготовлена у відповідності до вимог статті 37 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», статті 24 Закону України «Про міліцію», на виконання Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги на період до 2010 року, затвердженої Кабінетом міністрів України 05.11.2007 р. № 1290.

Курс спрямований на підготовку персоналу, що не має медичної освіти, але у відповідності до функціональних обов'язків повинен бути спроможним надати медичну допомогу постраждалому на місці пригоди. Курс відповідає вимогам міжнародної навчальної програми ALS - Початкова професійна підтримка життя.

По закінченню навчання відповідно до програми слухачі повинні вміти надати медичну допомогу постраждалим дорослим та дітям з порушеннями дихання та серцево-судинної діяльності, травмованим та при гострих отруєннях без застосування будь-яких ліків без дозволу медичних працівників. Відповідно до програми передбачено навчання слухачів елементарним знанням з анатомії та фізіології, а також першій допомозі при екстрених пологах.

Тривалість курсу для даного контингенту фахівців 48 годин. Він містить теоретичну та практичну підготовку з оволодінням практичними навичками надання невідкладної медичної допомоги на місці пригоди. В основу програми покладено освоєння співробітниками МВС та охоронцями найбільш оптимальних та ефективних практичних прийомів з надання першої медичної допомоги при порушеннях або зупинці дихання, зупинці серця, значній кровотечі, пошкодженнях голови, хребта та кінцівок.

Для забезпечення необхідного рівня на норми навчання, незалежно від того, де воно проводиться, потрібна сучасна навчальна база, підготовлені викладачі-інструктори та постійний контроль за навчанням. Для виконання програми в процесі навчання використовуються наступні види занять: лекції, практичні заняття, рішення ситуаційних завдань, учбові тренування.

Після закінчення курсу навчання проводиться іспит, що передбачає перевірку теоретичних

знань методом тестування та відпрацювання прийомів практичних навичок на манекенах та учбових тренуваннях.

Учбова програма для співробітників МВС та охоронців складається із окремих тем, які дозволяють сформулювати у слухача чітку уяву про основу побудови організму людини, про найбільш розповсюджені невідкладні стани, які виникають у надзвичайних ситуаціях і несуть загрозу життю людини. Також слухачі ознайомлюються із основними нормативно-правовими актами з питань надання першої допомоги, а також із правилами поведінки в осередку масового ураження людей. Надалі викладаються невідкладні заходи, які необхідно провести постраждалим в залежності від типу ураження, надається інформація щодо основ медичного сортування постраждалих та правил їх вилучення із осередку ураження та забезпечення транспортування до лікувально-профілактичних закладів.

В основу програми покладено освоєння водіями основних положень міжнародної програми BLS - Основи підтримки життя (базисна допомога): практичні прийоми з надання першої медичної допомоги при порушеннях або зупинці дихання, серцево-судинних порушеннях, травмах та пораненнях.

Програма складена за блоковою схемою, де розділ є складовою частиною курсу і включає кілька тем. Тема - це частина розділу, яка об'єднує ряд конкретних, достатньо вузьких теоретичних і практичних навичок, кожний з яких є елементом теми і програми в цілому.

Зміст учбової програми для водіїв транспортних засобів у порівнянні з 120-годинною та 48-годинною програмами є максимально скороченим і розрахований на масове оволодіння зазначеною категорією немедичних працівників навичками надання першої допомоги у надзвичайних ситуаціях. Таке значне скорочення програми навчання пов'язане із надзвичайно великою кількістю потенційних слухачів.

В учбовій програмі робиться акцент на ряд суто специфічних для професії водія питань, а саме: огляд місця дорожньо-транспортної пригоди, правила безпечної поведінки при наданні допомоги постраждалим внаслідок порожньо-транспортної пригоди, техніка вилучення постраждалих із пошкоджених транспортних засобів, накладення іммобілізації та перша медична допомога при травмах кінцівок. Окремою темою розглядається дія алкоголю та наркотичних речовин на працездатність водія транспортного засобу, необхідність перед рейсових оглядів водіїв та їх належної диспансеризації.

Морально-етичні проблеми організації зазначеного навчання полягають у тому, що надання невідкладної медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях завжди пов'язане з критичними умовами, у яких опиняється не тільки постраждалий, а і той, хто надає допомогу [1, 4]. З суто моральної точки зору не кожна людина в змозі зберегти стан психологічної рівноваги при контакті із кров'ю і стражданнями іншої людини. Навіть серед медичних працівників для надання медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях існує проблема кадрового відбору [1,3,5,15,]. Стосовно немедичних працівників питання спроможності до надання невідкладної медичної допомоги з суто морально-етичної точки зору повинно розглядатись індивідуально.

Крім того, для пересічного громадянина питання про надання допомоги постраждалому є його правом (а не обов'язком), яким він може скористатись виключно за власним бажанням. Слід також звернути увагу на те, що в даному випадку не враховуються інтереси іншої сторони, адже постраждалий, який перебуває у свідомості, має право погодитись або не погодитись на те, щоб йому була надана допомога особою без медичної освіти. Навіть якщо він знаходиться у непритомному стані, його інтереси, згідно з чинним законодавством, повинні представляти найближчі родичі. Дане питання є надзвичайно важливим як з морально-етичної, так і з суто юридичної точки зору. Наприклад, у США до людини, що впала на вулиці або постраждала внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, пересічні громадяни намагаються не підходити. І справа тут зовсім не у відсутності людяності і співчуття. У випадку смерті такого постраждалого його родичі можуть порушити кримінальну справу за непрофесійне втручання. Це надзвичайно розповсюджена практика, і американські адвокати мають великий досвід успішних судових проваджень з даного питання. Цікаво, яким чином у подібній ситуації будуть захищені від морально-етичних і юридичних проблем немедичні працівники, яких планується навчати навичкам надання першої медичної допомоги.

Таким чином, у постанові Кабінету Міністрів України від 05.11.2007 № 1290 «Про затвердження Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги» [10] мають місце певні морально-етичні проблеми, які потребують роз'яснення і урегулювання.

Організаційні проблеми. Проведення навчання немедичних працівників навичкам надання першої медичної допомоги пов'язано з тим,

що згідно з наказом МОЗ України від 02.03.2009 № 132 «Про організацію навчання окремих категорій немедичних працівників навичкам надання першої невідкладної медичної допомоги» [13] навчальний центр повинен бути оснащений достатньо значною кількістю високоартістичних засобів для демонстрації та тренування, а саме:

- манекени: модель для реанімації новонародженого; модель для реанімації підлітка; модель для реанімації дорослого; модель для внутрішньом'язової ін'єкції; модель для надання допомоги при травмах (манекен людини); демонстраційна модель дихальних шляхів;

- оснащення: набір рото-глоткових повітроводів; апарати маска-мішок (немовлята, діти, дорослі); дошка транспортувальна довга; дошка транспортувальна коротка; ноші; набір шин; шийні коміри-корсети (6 розмірів); підставка для голови; ножиці, шприці, перев'язувальний матеріал.

Зазначеним обладнанням за рахунок коштів Державного бюджету України у 2003 році були забезпечені всі обласні центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, при яких були створені навчально-тренувальні центри.

Однак головною організаційною проблемою на даний час є те, що, згідно з наказом МОЗ України від 18.03.2005 № 120 «Про організацію навчання медичних та немедичних працівників з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях» [12] на зазначені центри покладено обов'язок перш за все провести підготовку медичних працівників служби швидкої медичної допомоги [2]. Кадровий склад навчально-тренувальних центрів чітко регламентований наказом МОЗ України від 23.02.2000 № 33 «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я» [14] і становить 4 посади. Зазначеною кількістю викладачів тільки для проведення першочергового навчання всіх медичних працівників служби швидкої медичної допомоги області необхідно витратити 5-6 років. Наприклад, у навчально-тренувальному центрі при Дніпропетровському обласному центрі екстреної медичної допомоги та медицини катастроф протягом 2009 року проведено навчання лише 253 лікарів та 133 фельдшерів. При цьому, відповідно до статті 64 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» [8], категорично заборонялось збільшення чисельності працівників бюджетних установ.

Таким чином, організація навчання немедичних працівників на бюджетній основі в існуючих учбово-тренувальних центрах на даний час з об'єктивних причин неможлива.

Методологічні проблеми. Організація навчання немедичних працівників навичкам надання невідкладної медичної допомоги, на наш погляд, перш за все буде пов'язана з недостатнім рівнем підготовки викладацького складу. Згідно з положенням про навчально-тренувальний відділ (центр), затвердженим наказом МОЗ України від 02.03.2009 № 132 «Про організацію навчання медичних та немедичних працівників з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях» [13], підготовка слухачів повинна проводитись викладачами, що пройшли тематичне удосконалення для цієї діяльності в медичних закладах післядипломної освіти.

На наш погляд, термін «навчання» належить до освітнянської термінології, тому, на наш погляд, для визначення місця предмета нашого дослідження необхідно стисло проаналізувати систему вищої (післяшкільної) освіти в Україні.

Міжвідомчі проблеми. Організація навчання немедичних працівників навичкам надання невідкладної медичної допомоги пов'язана з тим, що, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2007 № 1290 «Про затвердження Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги на період до 2010 року» [10], до навчання навичкам надання першої невідкладної медичної допомоги залучаються немедичні працівники Міністерства освіти і науки, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій, Міністерства оборони та Міністерства транспорту і зв'язку.

Зазначене навчання може проводитись тільки при наявності директивних актів відповідних міністерств і відомств з чітким визначенням, які категорії немедичних працівників підлягають навчанню за кожним з рівнів підготовки і з якою періодичністю. В наказах Міністерства охорони здоров'я України, якими регламентовані зазначені питання, відсутні посилання на нормативні акти відповідних Міністерств та відомств, якими затверджена необхідність проведення підготовки їх працівників з питань надання невідкладної медичної допомоги. У Законах України, якими регламентується діяльність Міністерств та відомств, працівники яких потребують проходження навчання, дане питання викладене недостатньо чітко.

Закон України «Про аварійно-рятувальні служби» від 14.12.1999 визначає як основні завдання «пошук і рятування людей на уражених об'єктах і територіях, подання у можливих межах невідкладної, у тому числі медичної, допомоги особам, які перебувають у небезпечному

для життя й здоров'я стані, на місці події та під час евакуації до лікувальних закладів. Рятувальники зобов'язані активно проводити аварійно-рятувальні роботи, вживати всіх необхідних заходів для рятування людей, надання їм невідкладної медичної та іншої допомоги, не допускати невинуватих ризиків» [7].

Закон України «Про міліцію» передбачає обов'язок міліції подавати у межах наявних можливостей невідкладну, у тому числі медичну, допомогу особам, які потерпіли від правопорушень і нещасних випадків, перебувають у безпорадному або небезпечному для життя і здоров'я стані, а також неповнолітнім, які залишилися без опікування [11].

Закон України «Про дорожній рух» передбачає обов'язок водія надавати транспортний засіб працівникам міліції для доставки у найближчий лікувальний заклад осіб, які потребують невідкладної медичної допомоги [9].

Таким чином, організація навчання немедичних працівників навичкам надання невідкладної медичної допомоги потребує міжвідомчої регламентації та урегулювання.

Пропозиції щодо вирішення морально-етичних, нормативно-правових і міжвідомчих проблем організації навчання немедичних працівників навичкам надання першої допомоги.

На наш погляд, надзвичайно корисним для вирішення поставленого завдання є вивчення досвіду країн пострадянського простору, які разом з Україною отримали у спадщину від колишнього СРСР низку аналогічних морально-етичних і нормативно-юридичних проблем.

Наприклад, термінологічна і, як наслідок, юридична невідповідність стосовно надання першої допомоги нещодавно була ліквідована в законодавстві Російської Федерації. Дане питання було ретельно опрацьоване на вищих рівнях влади, внаслідок чого Президентом Росії був підписаний Федеральний Закон «Про внесення змін до Основ законодавства Російської Федерації про охорону здоров'я», який був прийнятий Державною Думою 13 листопада 2009 року [6]. Зазначеним Федеральним Законом чітко розмежовані поняття «швидка медична допомога» і «перша допомога», а також уточнюється, що перша допомога надається не медичним працівником, а людиною без медичної освіти, яка пройшла відповідну підготовку. При цьому із статті 39 Основ законодавства Російської Федерації про охорону здоров'я виключене положення, яке стосується визначення поняття першої допомоги як різновиду швидкої медичної допомоги.

Слід також зазначити, що цим Федеральним Законом внесені відповідні зміни до законів Російської Федерації «Про міліцію», «Про захист населення та територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру», «Про пожежну безпеку», «Про аварійно-рятувальні служби і статус рятувальників», «Про безпеку дорожнього руху», «Про приватну охорону і детективну діяльність», «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ Російської Федерації», «Про цивільну оборону», а також до Трудового кодексу Російської Федерації. В усіх зазначених законах терміни «перша медична допомога», «перша долікарська допомога» та «долікарська допомога» замінені на єдиний термін «перша допомога».

Аналогічний процес нещодавно порушено і в Україні. На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.11.2009 № 1426-р «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про загальнодержавну систему надання екстреної медичної допомоги» Міністерством охорони здоров'я України підготовлений проект Закону України «Про загальнодержавну систему екстреної медичної допомоги». Зазначений проект Закону листом Міністерства охорони здоров'я України від 12.01.2010 № 3.19-1426 був надісланий до управлінь охорони здоров'я обласних державних адміністрацій для розгляду і надання зауважень та пропозицій.

Зазначеним проектом Закону України вже передбачається чітке розділення першої допомоги і першої медичної допомоги, тобто усувається термінологічна і, як наслідок, юридична невідповідність у даному питанні.

Враховуючи тематику нашого дослідження і надзвичайну важливість юридичного визначення статусу немедичного працівника, який пройшов навчання навичкам надання першої допомоги, а також зважаючи на необхідність чіткої регламентації обсягу медичної допомоги, яку він має право надавати постраждалому в надзвичайній ситуації, нами були надані наступні пропозиції до Статті 1 проекту Закону України «Про загальнодержавну систему екстреної медичної допомоги» (лист головного управління охорони здоров'я Дніпропетровської обласної державної адміністрації від 25.01.2010 №6-267/0/29-10):

«Враховуючи те, що Постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2007 № 1290 «Про затвердження Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги» передбачене створення принципово нової для України системи підготовки і перепідготовки з питань надання першої допомоги

рятувальників і працівників, професійні обов'язки яких пов'язані з експлуатацією автомобільного, залізничного, водного та повітряного транспорту та військовослужбовців, а наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13.11.2009 № 833 «Про удосконалення системи підготовки з надання першої невідкладної медичної допомоги» визначені три рівні первинної підготовки та підвищення кваліфікації зазначених категорій немедичних працівників, пропонуємо внести до переліку Статті 1 проекту Закону України наступні терміни:

Парамедик - немедичний працівник, який не є співробітником Системи, але пройшов спеціальну підготовку з питань надання невідкладної допомоги за 120-годинною навчально-тренувальною програмою при спеціальному учбово-тренувальному центрі і раз на три роки проходить відповідну перепідготовку за 30-годинною програмою.

Рятувальник - немедичний працівник, який не є співробітником Системи, але пройшов спеціальну підготовку з питань надання невідкладної допомоги за 48-годинною навчально-тренувальною програмою при спеціальному учбово-тренувальному центрі і раз на три роки проходить відповідну перепідготовку за 18-годинною програмою.

Санітарний інструктор - немедичний працівник, який не є співробітником Системи, але пройшов спеціальну підготовку з питань надання невідкладної допомоги за 12-годинною навчально-тренувальною програмою при спеціальному учбово-тренувальному центрі і раз на три роки проходить відповідну перепідготовку за 6-годинною програмою.

Пропонуємо також чітко визначити в законі України «Про загальнодержавну систему екстреної медичної допомоги», які саме немедичні працівники відповідних Міністерств та відомств підлягають проходженню навчання на отримання статусу парамедика, рятувальника або санітарного інструктора».

У разі урахування наведених пропозицій буде нарешті визначений юридичний статус немедичних працівників, які пройшли підготовку з питань надання медичної допомоги.

Законодавче закріплення переліку немедичних працівників відповідних Міністерств та відомств з конкретним зазначенням необхідного рівня підготовки для кожної окремої професії дозволить вирішити одну із основних проблем організації зазначеного навчання - проблему міжвідомчої неузгодженості.

Пропозиції щодо вирішення організаційних і методологічних проблем проведення навчання немедичних працівників навичкам надання першої допомоги.

Враховуючи наявність об'єктивних організаційних і методологічних проблем здійснення навчання немедичних працівників навичкам надання першої медичної допомоги на базі Дніпропетровського обласного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, головним управлінням охорони здоров'я Дніпропетровської облдержадміністрації було направлено лист від 21.07.2009 №6-2999/0/29-09 до Українського науково-практичного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, який наказом МОЗ України від 02.03.2009 № 132 [13] був визначений організаційно-методичним центром з даного питання. У зазначеному листі, зокрема, було вказане наступне.

На виконання попереднього наказу Міністерства охорони здоров'я України від 18.03.2005 року № 120 «Про організацію навчання медичних та немедичних працівників з надання медичної допомоги в екстрених ситуаціях» в області на базі обласного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф було створено учбово-тренувальний центр (наказ головного управління охорони здоров'я облдержадміністрації від 25.07.2008 року № 402 «Про відкриття учбово-тренувального центру»). За період з 01.08.2009 по теперішній час в зазначеному учбово-тренувальному центрі за затвердженими програмами пройшли навчання 425 лікарів швидкої медичної допомоги.

З вересня 2009 року розпочалось навчання фельдшерів швидкої медичної допомоги, кількість яких у Дніпропетровській області складає 1528 осіб. У подальшому, згідно з пунктом 4.4 наказу Міністерства охорони здоров'я України від 18.03.2005 року № 120, необхідно провести навчання 856 водіїв швидкої медичної допомоги області.

Згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 року № 33, штат учбово-тренувального центру передбачає всього чотири посади викладача. Зазначеними штатами тільки для навчання членів бригад швидкої медичної допомоги області необхідно витратити шість років.

На наш погляд, для організації зазначеного навчання найбільш доцільно було б залучити ліцензовані медичні навчальні заклади, принаймні I-IV рівнів акредитації.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано заходи Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2007 № 1290, а також накази Міністерства охорони здоров'я України від 02.03.2009 № 132.

2. Встановлено, що ключові поняття, які утворюють понятійно-категорійний апарат державного регулювання системи медичної підготовки окремих категорій немедичних працівників, потребують суттєвого уточнення на законодавчому рівні, а також не визначена сутність поняття «немедичний працівник, який пройшов підготовку з надання першої допомоги».

3. Виявлено особливості і суттєві проблеми організації навчання немедичних працівників навичкам надання першої допомоги морально-етичного, юридичного, міжвідомчого і організаційного характеру, які потребують державного регулювання.

4. Морально-етичні проблеми полягають у тому, що надання невідкладної медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях завжди пов'язане з критичними умовами, у яких опиняється не тільки постраждалий, а і той, хто надає допомогу. З суто моральної точки зору не кожна людина в змозі зберегти стан психологічної рівноваги при контакті із кров'ю і стражданнями іншої людини.

5. Юридичні проблеми, перш за все, полягають у юридичній невизначеності статусу немедичного працівника, який пройшов навчання навичкам надання першої допомоги, а також у відсутності чіткої регламентації обсягу допомоги, яку він має право надавати постраждалому в надзвичайній ситуації.

6. Організаційні проблеми пов'язані з недостатньою потужністю існуючих учбово-тренувальних центрів при обласних центрах екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, а також відсутністю у зазначених лікувальних закладів ліцензій на проведення навчання і спеціально підготовлених викладачів.

7. Визначено шляхи удосконалення державного регулювання кожної з існуючих проблем системи медичної підготовки окремих категорій немедичних працівників.

8. Розроблені і надані до Міністерства охорони здоров'я України пропозиції до проекту нового Закону України «Про загальнодержавну систему екстреної медичної допомоги».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Володин Н.Н. Подготовка медицинских специалистов по медицине катастроф в системе непрерывного профессионального образования / Н. Н. Володин // Медицина катастроф. - 2002. - № 1 (37). - С. 9 - 11.
2. Гончаров С.Ф. Совершенствование организации повышения квалификации специалистов – постоянная потребность службы медицины катастроф / С. Ф. Гончаров, С. И. Черняк, А. И. Борисов // Медицина катастроф. - 2002. - № 1 (37). - С. 12-17.
3. Литвин Ю.П. Нагальні проблеми і недоліки викладання медицини катастроф в вищих медичних навчальних закладах / Ю.П. Литвин, І.П. Чабаненко, А.Г. Кушніренко // 36. матеріалів установчого з'їзду лікарів швидкої і невідкладної медичної допомоги та медицини катастроф. - К. : КМАПО ім. П. Л. Шупика, 2005. - С. 72 - 75.
4. Нагальні проблеми і недоліки підготовки лікарських кадрів з питань медицини катастроф / Ю.П. Литвин, І. П. Чабаненко, А.Г. Кушніренко [та ін.] // Укр. журнал екстремальної медицини ім. Г.О. Можаяєва. - 2004. - № 1, д. – С. 25-26.
5. Нагальні проблеми удосконалення служби екстремальної медичної допомоги в Україні / Ю.П. Литвин, Р.А. Шевченко, Ю.Г. Хуторнюк [та ін.] // Укр. журнал екстремальної медицини ім. Г. О. Можаяєва. - 2004. - № 3. - С. 15-18.
6. О внесении изменений в основы законодательства Российской Федерации об охране здоровья граждан и отдельные законодательные акты Российской Федерации: закон Российской Федерации от 18.11.2009 № 4556.
7. Про аварійно-рятувальні служби: закон України від 19.01.2006 №3370- IV.
8. Про Державний бюджет України на 2009 рік : закон України від 26.12.2008 № 835-VI.
9. Про дорожній рух: закон України від 10.11.1994 № 234/94-ВР.
10. Про затвердження Державної програми створення єдиної системи надання екстремальної медичної допомоги на період до 2010 року : постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2007 № 1290.
11. Про міліцію : закон України від 06.07.1999 № 834 XIV.
12. Про організацію навчання медичних та немедичних працівників з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.03.2005 № 120.
13. Про організацію навчання медичних та немедичних працівників з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.03.2009 № 132.
14. Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 № 33.
15. Сахно И.И. О состоянии базовой подготовки врачебных кадров по вопросам медицины катастроф и медицинской службы гражданской обороны и предложения по ее совершенствованию / И.И. Сахно, В.И. Сахно // Медицина катастроф.-2002.-№1 (37).-С.19-20.

